

Skude- og Strandhandel.

Af Lærer S. Ditlevsen, Elsted.

Det er sikkert mange bekendt, at der i sin Tid har fundet en livlig Handel Sted mellem flere af Landsbyerne eller Fiskerlejerne på Vestkysten og Norge, England og Tyskland. For Thys Vedkommende kan således nævnes Klitmøller og Hanstholm. Det var den såkaldte Skude- og Strandhandel. Hvornår denne er begyndt, kan ikke med Sikkerhed påvises, men sikkert er det, at den er meget gammel. Det har tildels været en Tuskhandel, så at Ladningen til f. Eks. Norge har været Korn og Kartofler, medens Returfragten navnlig har været Tømmer. Det ældste Aktstykke, hvori denne Handel omtales, er en Ansøgning til Kongen af 8. August 1665 fra Strandmændene på Hanstholmen og ved Klitmøller, og som, da den både har historisk og kulturhistorisk Interesse, her meddeles i sin Helhed:

Stormægtigste, Højbårne Fyrste,
Allernådigste Konge.

Vi fattige underskrevne Strandmænd levende i Hanstholm og ved Klit Mølle forårsager i højeste Måde vores Nød og Betrængsel for Eders Kgl. Majestæt underdanigst at andrage, hvorledes en af Borgemesterne udi Tisted, ved Navn Peder Justesen, som nyligen er bleven Borgemester, beangster os at ville betage og forhindre den ældgamle Skik og Brug, som fra Arilds Tid vores Formænd og os, så længe vi hidintil ved Vesterhav i nogle små Hytter og Huse boet haver, af Borgemester og Råd udi Tisted haver været u-desputerlig og u-påalt, som med hosfølgende lovlige Tingsvidne underdanigst bevises, at de Mænd, som boet haver ved Vesterhavet, som vi fattige Strandmænd nu boer, haver altid brugt små Sandskuder eller store Fiskerbåde at drage ud på Havet at fiske med, og når Fiskeriet ikke vilde lykkes, da haver de enten for Tistedes Mænd eller for sig selv sejlet på Norge med en Snes Tønder Korn eller Mel at søge deres ringe Næring eller Ophold; thi som vi fattige Strandmænd bor i Sandbakker, avles hverken Hør eller Korn, men af Havet får vi at nære os med Hustru og Børn. Skulde derfor vi fattige Strandmænd betages den ældgamle Skik, Brug og Frihed ej at måtte have vores små Sandskuder eller store Fiskerbåde, som den ny unge Borgemester Peder Justesen alleneste påtaler, da måtte ikke allene vi fattige Strandmænd med Hustruer og Børn af Hunger og Nød omkomme, men endogså alt Landet her omkring, som ved denne vores små Søfart hjælpes og understøttes, skulde lide Trang og Skade derover, og

allermest forgik Eders Kongl. Majestæt den årlige Indkomst og Told, som vi erlægger rigtig i Tisted på Kgl. Toldbod, hvilket altsammen denne unge og nye Borgemester Peder Justesen ikke betænker, begriber eller forstår, der dog hans Ed hannem tilholder underdanigt skal søge Eders Majestæts og Undersåtternes, hvor haver at sige, Gavn og Bedste, ingen Middel til Vederlag for Tolden fremviser han heller, hvormed det kunde ske og erstattes. Så at herud af kan ses, at en utidig, ubetænksom og skadelig Capritz bemeldte unge Mand og Borgemester er påkommen, hvilken, dersom den fik Gænge, da måtte vi fattige Strandmænd med Hustruer og Børn aldeles fordærves og undergå Er derfor til Eders Kgl. Majestæt vor allerunderdanigste Bøn og Begæring, at vi fattige Strandmænd, som bor blandt nogle Sandbakker, må herefter, som fra Arildstid hidintil sket er, ubehindret bruge og beholde vores små Sandskuder enten til Fiskeri på Havet eller at sejle på Norge med til vores Føde og Ophold med Hustru og Børn; hans Kgl. Majestæt skal vi underdanigst give rigtig Tolden, så at ingen Klagemål derover skal komme. Vi fattige Strandmænd formoder underdanigst herpå Kgl. nådigste Resolution Svar og Tilladelse.

Den almægtige Gud vil sådan Kgl. Nåde rigeligen igen belønne med et langvarigt, fredeligt og roligt Regimente, og vi fattige Strandmænd med Liv, Blod, Gods og Formue forblive Eders Kgl. Majestæti tro Underdanie, så længe vi lever.”

Skreven i Handsteds Mølle ved Vester Hav den 8. August 1665.

16 Underskrifter.

På denne Skrivelse eller Ansøgning indhentede Kancelliet Borgemesterens Erklæring, således lydende:

Er herpå min allerunderdanigste Erklæring: ”At jeg haver ladet tiltale bemeldte Strandmænd, er sket af den Årsag, at jeg befrygtede, at der skulde ske nogen Underslæb og Urigtighed mod Kongens Told, dersom samme Mænd skulde således sejle på Norge, men eftersom jeg fornemmer af denne deres underdanigste Supplication, at de tilbyder sig at ville rigtig erlægge Tolden, så at ingen Klagemål derfor over dennem skal komme, behager det nådigst Hans Kgl. Majestæt, at de må herefter, som hidtil sket er, bruge deres Strandskuder at sejle på Norge med, dennem og deres Hustruer og Børn at nære og forsørge, haver jeg intet dertil at sige, men udi al Underdanighed vil have det henstillet til Hans Kgl. Majestæti nådigste Resolution.

Peder Justesen.

Den ønskede Tilladelse fik Strandmændene på Hanstholm og ved Klitmøller d. 24. September 1666. Tilladelsen lød på, at de på Norge måtte forhandle deres "Korn og andre uforbudne Varer", og derfra igen hente "så meget Tømmer, som de til deres Bygninger haver fornødent".

Ved Toldforordningen af 26. Novbr. 1768, 6. Cap., § 3 får Beboerne en noget videregående Tilladelse til at føre Skudehandel; thi det hedder deri: "Det er dem, som udi Jylland mellem Klitmøllerne, Blokhusene og Torneby Strand på en Distance af omtrent 12 Mil ere boende, tilladt at indtage de sig af Landboerne tilforhandlede Landets egne Produkter, men intet andet, og dermed sejle til Norge såvelsom til Købstæderne her i Riget, og derfra Tømmerlast, Kalk og Sten at føre tilbage."

Efter "Danske Atlas" har de gode Strandmænd dog ikke holdt sig Forskrifterne for Skudehandel helt efterrettelig; thi det hedder deri, at de foruden Tømmer tog "Jern, Kakkelovne og andet Købmandsgods" med sig tilbage, hvorved "Kjøbstadsmanden præjudiceres". I Ågårds

Beskrivelse af Thy findes en Tabel, der angiver Mængden af de på Sandskuder udførte Produkter fra Thy i Årene 1794-1800. Efter denne var den årlige Kornudførsel gennemsnitlig 10,000 Tdr.; men det synes imidlertid som om Skudehandelen fra Thy allerede den Gang var aftaget betydeligt. Fra Klitmøller, hvorfra der 1769 sejlede 13 Skuder, var Antallet således gået ned til 7.

Medens Skudehandelen især for Lønstrup, Blokhus og Løkkens Vedkommende stadig udvidede sig, aftog den mere og mere for Thisted Amts Vedkommende, og da Næringsloven i 1857 kom, gav den Skudehandelen det egentlige Dødsstød; thi om end enkelte fortsatte den, var den dog uden videre Betydning her på Kysten, og den er nu snart en "Saga blot".

Følgende Kilder er benyttede:

Jydske åbne Breve.

Jydske Registre.

Danske Atlas.

Ågård: Beskrivelse af Thy.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1915, side 58-61)